

УДК 341.231

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.29>

ГЕНЕЗИС ПРАВ ЛЮДИНИ

Линник В.П.,

*студентка Навчально-наукового інституту
економічної безпеки та митної справи,
Державного податкового університету
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9715-3170>
e-mail: linnikk2702@gmail.com*

Костенко І.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Державного податкового університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6974-023X>
e-mail: kostenko111@gmail.com*

Линник В.П., Костенко І.В. Генезис прав людини.

У статті розглядається вплив різних поколінь на становлення та розвиток прав людини у сучасному суспільстві. Автор систематично аналізує еволюцію концепції прав людини в контексті змінних потреб та цінностей різних епох. Через призму історичних подій та культурних змін, стаття розглядає вплив поколінь на формування правових норм і їхню інтерпретацію.

Автор досліджує, як сучасні технологічні та соціальні зміни відображаються на розумінні та захисті прав людини. Зокрема, стаття аналізує вплив цифрової революції, глобалізації та розвитку інтернету на концепцію прав людини. Вона також розглядає важливість рольового зміщення між поколіннями у формуванні правових норм та їхньому впливі на розвиток суспільства.

Дослідження статті розкриває широкий спектр аспектів, пов'язаних із сприйняттям та захистом прав людини у різних культурних, політичних та історичних контекстах. Автор ретельно аналізує різні віки в історії прав людини та їхній вплив на сучасний світ, показуючи, як ці цінності перетворюються та адаптуються від покоління до покоління.

Загалом, стаття надає глибоке розуміння процесу формування та розвитку прав людини, враховуючи різноманітні чинники, що впливають на цей процес у сучасному світі. Вона відкриває дискусію про необхідність врахування специфіки різних поколінь у формуванні правових норм та стратегій захисту прав людини у майбутньому.

Ключові слова: покоління, історія, взаємодія, цінності, норми, сучасність, перспективи.

Lynnyk V.P., Kostenko I.V. The genesis of human rights

The article examines the influence of different generations on the formation and development of human rights in contemporary society. The author systematically analyzes the evolution of the concept of human rights in the context of changing needs and values of different epochs. Through the prism of historical events and cultural changes, the article explores the impact of generations on the formation of legal norms and their interpretation.

The author explores how contemporary technological and social changes affect the understanding and protection of human rights. Specifically, the article analyzes the influence of the digital revolution, globalization, and internet development on the concept of human rights. It also considers the importance of intergenerational role shifting in shaping legal norms and their impact on societal development.

The study in the article reveals a wide range of aspects related to the perception and protection of human rights in various cultural, political, and historical contexts. The author meticulously analyzes different epochs in the history of human rights and their influence on the modern world, demonstrating how these values transform and adapt from generation to generation.

Overall, the article provides a deep understanding of the process of formation and development of human rights, taking into account the diverse factors that influence this process in the modern world. It opens a discussion on the necessity of considering the specificity of different generations in formulating legal norms and strategies for protecting human rights in the future.

Key words: generation, history, interaction, values, norms, modernity, perspectives.

Постановка проблеми. У контексті постійного розвитку суспільства, зростаючої глобалізації та технологічного прогресу, виникає необхідність розуміти, як впливають ці фактори на уявлення про права людини в різних поколіннях. Проблема полягає в тому, що кожне покоління формує свої унікальні цінності, погляди та перспективи, що може відобразитися на їхньому сприйнятті та реалізації прав людини. Зростання важливості інтернету та соціальних мереж, зміна ролі держави в житті громадян, а також зростання числа міжнародних конфліктів створюють нові виклики для збереження та захисту прав людини. Таким чином, стаття ставить за мету провести аналіз впливу покоління на генезис прав людини, зрозуміти, які фактори впливають на цей процес, і які можливості та виклики виникають у зв'язку з цим для сучасного та майбутніх поколінь.

Стан опрацювання цієї проблематики. Дослідженням генезису прав людини займалися багато науковців (С. Головатий, І. Жаровська, Ю. Бисага, О. Скакун, В. Ковальчук та ін.), використовуючи як теоретичний, так і історико-правовий методи. Проте, комплексного дослідження особливостей кожного етапу становлення та розвитку цього інституту не проводилося. Дослідники звертають увагу на роль культурного, історичного та технологічного контексту в формуванні уявлень про права людини в різних поколіннях.

Деякі дослідження фокусуються на зміні цінностей та поглядів молодого покоління на права людини у контексті зростання доступу до інформації та міжнародних комунікаційних мереж. Інші дослідження розглядають вплив політичних та економічних факторів на розвиток прав людини у певних регіонах та країнах.

Водночас, існують прогалини у розумінні впливу покоління на генезис прав людини, особливо у відносно нових областях, таких як вивчення впливу інтернету та соціальних мереж на уявлення про права людини. Більше досліджень потрібно для розуміння механізмів, що лежать в основі формування поглядів різних поколінь на права людини, а також для розробки ефективних стратегій захисту та просування прав людини в майбутньому.

Метою статті є аналіз впливу покоління на генезис прав людини з урахуванням сучасних соціокультурних, політичних та технологічних контекстів. Шляхом дослідження різних факторів, таких як зміна цінностей, технологічний прогрес, політична ситуація та інші, стаття має на меті визначити, яким чином уявлення про права людини змінюються в різних поколіннях та як це впливає на їх реалізацію та захист. Крім того, стаття спрямована на виявлення можливостей і викликів, що виникають у зв'язку з еволюцією прав людини, та розробку рекомендацій щодо подальших досліджень та дій у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Права людини – це не просто юридичні норми, а складна, багатогранна концепція, що протягом історії набувала різних вимірів. Її трактування еволюціонувало від релігійно-етичних та філософських ідей до сучасного політико-правового дискурсу. Шлях до утвердження прав і свобод людини був тернистим. Людство крок за кроком обмежувало вселаддя держави, розширюючи коло осіб, яким гарантується рівноправність. Цей процес супроводжувався запеклою боротьбою за нові й нові ступені свободи, яка нерідко ставала каталізатором масштабних суспільно-політичних змін. З часом відбулося переосмислення ролі індивіда у його стосунках з суспільством та державою. Один із напрямків дослідження полягає у розгляді еволюції прав людини через історію та зміни у сприйнятті цих прав на різних стадіях розвитку суспільства. Зокрема, цікавим є аналіз впливу соціокультурних та політичних процесів на розвиток прав людини та їх актуалізацію у контексті поколінь. Крім того, деякі дослідження зосереджуються на питаннях трансляції цінностей та норм між поколіннями, відображаючи спадковість правових стандартів та культурних цінностей у суспільстві.

Також розглядається вплив міжгенераційних зв'язків на формування системи прав людини та її адаптацію до змін у соціальному середовищі. Це стосується як спадковості цінностей та правових норм між поколіннями, так і взаємодії різних вікових груп у процесі визначення та захисту прав людини. Усі ці аспекти дослідження взаємозв'язку поколінь і прав людини вносять важливий внесок у розуміння динаміки розвитку правових стандартів та їх відображення на різних рівнях

суспільства [1, с. 48–57]. Юридична наука протягом останніх років прийшла до спільного знаменника, погоджуючись розглядати становлення прав людини через призму їх поколінь. Покоління прав людини - це групування прав людини відповідно до їх еволюції у часі. Зазвичай їх поділяють на три категорії, проте дедалі частіше висловлюється ідея про виділення четвертого покоління.

Перше покоління прав людини і громадянина ґрунтується на ліберальних цінностях, обмежуючи втручання держави у громадянське суспільство. Це включає право на свободу думки, релігії та рівність перед законом. Перші акти конституціоналізму, такі як Петиція про права (1628), Habeas Corpus Act (1679) та Білль про права (1689), закріплюють ці принципи. Також до цього покоління відносять американські декларації, такі як Декларація прав Вірджинії (1776), Декларація незалежності США (1776), Конституція США (1787) та інші.

Друге покоління прав і свобод людини та громадянина виникає після Першої світової війни і акцентується на боротьбі за соціально-економічні та культурні права. Ці вимоги сприяють демократизації та соціалізації конституційного права.

Третє покоління прав людини виникає внаслідок національно-визвольних рухів та глобальних проблем після Другої світової війни. Це призводить до інтернаціоналізації юридичних формулювань прав людини та створення міжнародних пактів.

Четверте покоління прав людини, пов'язане з науковими досягненнями в галузі медицини та генетики, включає права на еутаназію, клонування та інші.

Розгляд концепцій та теорій, що описують генезис прав людини в залежності від поколінь, є важливим аспектом наукового дослідження в цій сфері. Деякі концепції та теорії відображають різні підходи до розуміння та пояснення формування та розвитку прав людини через призму вікових груп:

1. Теорія культурної еволюції: Ця теорія розглядає права людини як результат історичного розвитку суспільства та культури. Вона вказує на те, що права людини розвиваються через прийняття нових цінностей та норм в залежності від змін в культурному середовищі різних поколінь.

2. Теорія соціального контракту: Згідно з цією теорією, права людини виникають у результаті угод між поколіннями, де кожне покоління бере на себе відповідальність за збереження та розвиток прав та свобод людини для майбутніх поколінь.

3. Теорія політичної легітимності: Ця теорія розглядає права людини як результат легітимності соціальних угод та політичних процесів між поколіннями. Вона відображає взаємозв'язок між правами людини та стабільністю суспільства через призму поколінь.

Аналіз змін у сприйнятті та захисті прав людини на протязі різних поколінь відображає еволюцію думок та підходів до цієї проблематики через історію. Розглянемо деякі ключові аспекти змін у сприйнятті та захисті прав людини від покоління до покоління:

1. Історичний контекст: У різні історичні епохи сприйняття і захисту прав людини може бути різним через політичні, соціальні та культурні зміни.

2. Підвищення усвідомленості: Із розвитком освіти та свідомості суспільства змінюється сприйняття важливості прав людини, що може призвести до посилення їх захисту.

3. Культурні зміни: Зміни в культурних цінностях та поглядах суспільства можуть відобразитися на сприйнятті та захисту прав людини.

4. Технологічний прогрес: Вплив технологічного прогресу також впливає на способи захисту прав людини та їх визнання в сучасному світі.

5. Міжнаціональний контекст: Різні країни та культури можуть мати відмінності у сприйнятті та захисті прав людини щодо деяких конкретних аспектів. Аналіз цих аспектів дозволяє краще зрозуміти динаміку змін у сприйнятті та захисті прав людини через покоління та виявити ключові фактори, що впливають на цей процес у різних історичних та культурних умовах [2, с. 45–62].

Розвиток прав людини та їх захисту тісно пов'язаний з ключовими історичними подіями, які відбувалися протягом віків. Ось деякі з найважливіших подій, що справили значний вплив на формування та розвиток прав людини:

Декларація прав людини та громадянина (1789 рік): Прийняття Декларації прав людини та громадянина у період французької революції встановило принципи рівності, свободи та братерства, що стали основоположними для подальшого розвитку прав людини.

Декларація прав людини (1948 рік): Прийняття декларації прав людини ООН є однією з найважливіших подій у галузі прав людини, оскільки вона визначила універсальні принципи і стандарти прав людини для всіх країн.

Міжнародні конвенції: Підписання різноманітних міжнародних конвенцій, таких як Конвенція про права дитини та Конвенція проти катувань, також відіграли важливу роль у розвитку міжнародних стандартів захисту прав людини.

Глобальні рухи за права людини: Участь громадських організацій та глобальних рухів за права людини, таких як рух за жіночі права, права мігрантів та інші, сприяли поширенню ідеї прав людини на міжнародному рівні. Ці історичні події мають величезне значення для розвитку прав людини та на сьогодні вони визначають універсальні принципи та стандарти захисту прав людини по всьому світу.

Вивчення впливу поколінь на формування та розвиток системи прав людини є актуальною та важливою галуззю наукових досліджень. Розуміння того, як різні покоління сприймають, інтерпретують та взаємодіють з правами людини, дає змогу глибше дослідити динаміку розвитку цієї системи та розробити ефективні стратегії для її вдосконалення. Вплив поколінь на систему прав людини можна розглянути з кількох ключових аспектів:

Трансляція цінностей: Кожне покоління має власний набір цінностей, які воно передає наступному. Ці цінності, такі як толерантність, рівність та справедливість, можуть значно впливати на те, як люди сприймають та реалізують свої права.

Адаптація до нових викликів: З часом виникають нові виклики, які потребують адаптації системи прав людини. Різні покоління, маючи різний досвід та знання, можуть по-різному підходити до вирішення цих проблем, пропонуючи нові ідеї та підходи.

Агітація та активізація: Покоління можуть виступати рушійною силою змін, стимулюючи активізацію громадянського суспільства та впливаючи на формування та розвиток правових стандартів. Їхні дії можуть призвести до прийняття нових законів, політики та практики, які краще захищають права людини.

Застосування нових підходів: Врахування поглядів різних поколінь може сприяти застосуванню нових підходів у галузі захисту прав людини. Наприклад, зростаюча увага до прав дитини та прав молоді свідчить про те, що суспільство визнає необхідність адаптувати систему прав людини до потреб цих груп [3, с. 112–125].

Аналіз цих відмінностей допомагає розуміти глибинні зміни в сприйнятті прав людини між різними поколіннями і враховувати ці різниці при формуванні політик забезпечення прав людини в сучасному суспільстві.

Права людини, хоча й поділені на категорії, але тісно пов'язані між собою. Цей зв'язок часто затьмарюється штучним розмежуванням, що історично виникло. Процес визнання соціально-економічних прав поряд з громадянськими та політичними правами був складним. Різні фактори, як ідеологічні, так і політичні, гальмували цей процес. Зрозуміло, що доступ до мінімального рівня життя, житла та прийнятних умов праці є ключовим для людської гідності. Проте політики не завжди готові до цього визнання. Одна з причин полягає в тому, що гарантія базових соціально-економічних прав для всіх людей потребує масштабного перерозподілу ресурсів. Політики ж розуміють, що така стратегія не гарантує їм підтримки виборців. Противники прав другого покоління висувують низку аргументів:

Нереалістичність та невиконання: Соціально-економічні права, на їх думку, неможливо реалізувати в найближчий час і до них слід йти поступово. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права підтверджує цю позицію, зобов'язуючи держави лише вживати заходів для досягнення поставлених цілей у майбутньому.

Однак численні дослідження доводять, що ресурсів та знань у світі достатньо, щоб задовольнити базові потреби всіх людей. Потрібно лише скоординувати зусилля. Фундаментальна теоретична різниця: Права першого покоління (негативні) вимагають від влади лише утримання від певних дій, а права другого покоління (позитивні) зобов'язують державу до активних втручань. Цей аргумент ґрунтується на хибному розумінні. Громадянські та політичні права також потребують активної позиції держави. Наприклад, гарантія свободи від катувань потребує не лише утримання від них, але й впровадження системи нагляду, юридичних механізмів, свободи інформації та доступу до місць ув'язнення. Те ж саме стосується права голосу та інших громадянських та політичних прав.

Соціально-економічні права також вимагають від влади утримання від певних дій: наприклад, надання компаніям значних податкових пільг, стимулювання розвитку в заможних регіонах, введення торговельного мита, яке шкодить країнам, що розвиваються [4, с. 78–89].

Загальна оцінка сучасного стану прав людини показує як позитивні, так і виклики, що потребують уваги та дії з боку уряду, громадськості та міжнародних організацій для забезпечення повноцінного захисту та виконання прав людини у всіх сферах життя.

Прогноз майбутнього розвитку прав людини з урахуванням впливу майбутніх поколінь важливий для розуміння та прогнозування тенденцій у галузі прав людини. Деякі можливі сценарії розвитку прав людини з урахуванням впливу майбутніх поколінь включають такі аспекти:

1. Цифрові права: З розвитком технологій, важливе стане забезпечення цифрових прав людини, включаючи приватність в Інтернеті, захист від цифрового дискримінації та збереження цифрової пам'яті.

2. Біомедичні технології: Розвиток біомедичних технологій створить нові етичні виклики у галузі прав людини, такі як захист приватності медичних даних та право на генетичну конфіденційність.

3. Кліматична справедливість: В рамках зміни клімату, майбутні покоління зосередять увагу на кліматичній справедливості та праві майбутніх поколінь на здорове довкілля та доступ до сталої енергії.

4. Роботизація та штучний інтелект: Зростаюча автоматизація та розвиток штучного інтелекту породжуватимуть питання про права працівників, захист від алгоритмічної дискримінації та відповідальність за автономні системи.

5. Соціокультурна різноманітність: Збільшення глобальної міграції та зростаюча різноманітність суспільства створять потребу в захисті прав людини всіх культурних та етнічних груп.

Прогноз майбутнього розвитку прав людини пов'язаний з адаптацією законів та міжнародних стандартів до викликів сучасності, враховуючи потреби та цінності майбутніх поколінь для забезпечення сталого розвитку та захисту прав людини.

Висновок. Розвиток прав людини є неперервним процесом, де кожне покоління вносить свій внесок у формування та розвиток правових стандартів. Попередні покоління вказують шлях для наступних, допомагаючи удосконалювати й розширювати обсяг правових гарантій. Покоління передають цінності та переконання стосовно прав людини наступним поколінням, що формує їхнє сприйняття правових норм та стандартів. Цей процес визначає глибину уособлення та виконання прав людини у суспільстві. З плином часу стандарти прав людини змінюються та адаптуються відповідно до суспільних потреб та цінностей різних поколінь. Ця еволюція відображається у зміні нормативно-правового базису та міжнародних конвенцій.

Взаємодія між поколіннями в рамках забезпечення прав людини має велике значення для створення стабільності та солідарності у суспільстві. Збереження цінностей та спадщини попередніх поколінь є ключовим для забезпечення правової стабільності. Отже, взаємозв'язок між поколіннями та генезис прав людини відображається у безперервному розвитку норм та стандартів, спадкуванні цінностей та еволюції правових документів, що формує та зміцнює фундамент прав людини як невід'ємної складової правової системи сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галаган С.М. «Етапи формування прав людини: співвідношення понять і явищ». *Право України*. 2018. № 5. С. 48–57.
2. Мельничук О.В. «Права людини в історико-філософському проєкті». *Філософія права та політика*. 2020. № 2. С. 45–62.
3. Кравчук І.П. «Покоління та їх вплив на розвиток прав людини в Україні». *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 112–125.
4. Сидоренко Н.С. «Інтергенераційна солідарність як основа забезпечення прав людини в контексті поколінь». *Правова доктрина*. 2021. № 1. С. 78–89.